

nestajanje. U kratkom uvodu govori o povijesnom razvoju, međusobnom odnosu i utjecaju mađarskog i rumunjskog plesa.

Autor daje cjelovit opis tniju muških plesova (legényes, verbunk, lassú magyar) s podacima o razlikama i promjenama u tempu, ritmu i muzičkoj pratnji.

Ujváry Zoltán istražuje rumunjski običaj da se u vremenu oko Božića ide po selu pod maskom koze (koji put i druge životinje, npr. rode). Drvena glava koze (donja čeljust je pokretljiva pomoću uzice) pričvršćena je na motku, čovjek je pokriven plaštom do zemlje, prati ga grupa (u Moldaviji isto zakrabuljena) od 6 do 24 momka, od kojih svaki ima svoju funkciju. Pjevaju, a »turka« i pleše. Zadnji dan, kada su već obišli cijelo selo, turku »ubiju«, oplakuju, stave na ljestve i odnesu kući, gdje počinje vesela »daca«.

Autor donosi više tekstova pjesme (»kolinde«) ophoda turke, i to i na rumunjskom jeziku i u prijevodu na mađarski.

Turka ili sličan običaj postoji ponegdje i za vrijeme fašnika, no autor obraća pažnju posebno na običaje oko Božića zbog evropskih paralela. Priložene su 3 fotografije i jedan vrlo instruktivan crtež.

Bela RÖMER

ETUDES FINNO-OUGRIENNES, Tome IX, 1972, Akademiai Kiado, Librairie Klincksieck, Budapest 1974, 212 str; Tome X, 1973, Akademiai Kiado, Librairie Klincksieck, Budapest 1975, 320 str.

Prema riječima redakcije (koja se nalazi u Parizu), zadatak je časopisa da se posveti istraživanju ugro-finskih jezika i naroda koji govore tim jezicima. Časopis izlazi jednom na godinu i objavljuje radove na francuskom, njemačkom, ruskom i engleskom jeziku. Radovi većinom obrađuju lingvi-

stičke teme, ali će i etnolog, posebno pak stručnjak koji se bavi folklorom, redovito naći nešto što će mu biti od koristi, i to ili među samim radovima ili u iscrpnim prikazima. Tako će rad J. Eronena **On some analogies between Dravidian and Uralian**, s dalekosežnim konkluzijama i solidnim uputama na literaturu, privući pažnju stručnjaka koji se bave istraživanjem života i kulture tih naroda (sv. IX).

U istom broju prikazuje se rad Zoltána Ujváryja o narodnim pjesmama i baladama Székelyja zabilježenima kod nas u Ivanovu, Vojlovici i Skorenovu.

U X. broju časopisa objavljen je ovdje rad Petera Domokoša **Le chant folklorique Oudmourte**. Donosi se tridesetak pjesama na jeziku Udmurta (Votjaka) a paralelno i njihov francuski prijevod.

Autor iznosi kako pjesma prati ove ljude od rođenja do smrti. Ovaj narod ima prirodnu sklonost prema muzici i vrlo lako pamti melodije, a nije rijetko da pjevač zna napamet i po 4000 stihova.

Autor primjećuje da se pri čitanju tih pjesama osjeća atmosfera davne prošlosti, one iz ugro-finske zajednice. To su reminiscencije **Kalewale**, koje odjekuju i u suvremenoj poeziji: nekoliko je, na primjer, čuvenih pjesama mađarskog pjesnika **Attila Józsefa** (1905—1937) inspirirano finskim i vogulskim folklorom.

Bela RÖMER

KULTURA I UMJETNOST U NOB-U I SOCIJALISTIČKOJ REVOLUCIJI U HRVATSKOJ, Zbornik, urednici I. JELIĆ, D. RIHTMAN-AUGUŠTIN i V. ZANINOVIĆ, Institut za historiju radničkog pokreta i Izdavačko poduzeće August Cesarec, Zagreb 1975, 431 str.

Zbornik sadrži 33 priloga sa znanstvenog skupa »Kultura i umjetnost u NOB-u i socijalističkoj revoluciji u Hrvatskoj« koji je održan u Zagrebu od 4. do 6. prosinca 1974. Skup je or-

ganiziralo sedam znanstvenih institucija, pa radovi pokazuju bogatstvo i širinu tema i problema. Međutim, u dijelu priloga osjeća se pomanjkanje dubljeg istraživačkog rada. Pristupi su autora također različiti. Neki donose građu, neki su memoarskog ili publicističkog karaktera. Posebice nas zanimaju oni koji proučavaju narodno stvaralaštvo. Takvih u ovom zborniku ima četiri, odnosno šest. To su: **Folklor kao komunikacija u NOB-u** (D. Rihtman-Auguštin), **Partizanska narodna pjesma kao primjer angažirane poezije** (T. Čubelić), **Pučke književne tvorevine između umjetnosti i revolucije** (D. Zečević), **Narodno stvaralaštvo i izvorna partizanska pjesma u NOB-u** (S. Zlatić) i donekle: **Pjesma i pjevanje u NOB-u** (S. T. Tesla) i **Pučke pjesme slavonskih boraca za vrijeme NOB-a** (I. Bogner). Još u nekim radovima (manje ili više) ima podataka (Radišić, M. Zaninović, Konjhodžić), mišljenja pa i ocjena (V. Zaninović, Šušar) o narodnom stvaralaštvu.

Dunja Rihtman-Auguštin posvetila je svoj rad analizi rukopisne zbirke Miroslava Špilera, koja je nastala u doba NOB-a, pretežno u Lici, a sadrži 400 zapisa tekstova i 32 napjeva te predstavlja »početak sustavnog razmišljanja o usmenoj književnosti i glazbi NOB-a u Hrvatskoj«. U uvodnom i završnom dijelu autorica je iznijela i nekoliko misli kojima polemizira s različitim neshvaćanjima poezije NOB-a. Između ostalog zapažena je konstatacija da »ono što je bio smisao i sadržaj folklorne komunikacije od 1941. do 1945. ne mora biti identično s onim što i kako taj folklor obavještava danas. Riječ je o promjenama u društvenom kontekstu, o promjenama vrednota a i o promjenama funkcije«.

Tvrtko Čubelić, utvrđujući vrijednosti partizanske narodne književnosti, zaključuje da »fenomen poezije o narodnoj revoluciji kao cjelina, i kao naš tip estradne (funkcionalne) poezije, prvenstveno je značajan po tome što se upravo u njemu najpotpunije odrazio jedan naš historijski period. I obratno, markantnija književna, umjetnička po-fenomen te poezije istodobno je najjača u tom razdoblju s trajnim ideološko-političkim značenjem«.

Divna Zečević pojam **pučka književnost** uzima, po mom mišljenju preširoko. Polazeći od pretpostavke da je

niječ **puk** istoznačnica riječi **narod** i da je sve ono što se u puku (narodu) masovnije prihvaća **pučka pjesma**, autorica je ustvrdila: »Pučke književne stihovane tvorevine, koje nastaju u toku oslobodilačke borbe, nastavljaju se na pučku književnu tradiciju koju možemo slijediti stoljećima, počam od Marulićeve 'Judite', kad je bila u to doba popularna i omiljena pučka stihovana priča o stradanjima Olive, pa sve do naših dana u kojima se i dalje pjeva pučkim rimovanim desetercem (ili osmercem) o svim izuzetnim događajima (o potresu u Banjaluci, Skopju, o poplavi u Zagrebu itd.)« Dakle — pučke su pjesme i **Ratne pisme** Nikole Sikirice, i crnogorska tužbalica **Al ne pršte petokraka**, i **Seljačka torba** Branka Capića, i **Bilećanka**, i distisi nastali uz **Kozaračko kolo**, npr.!? »Pučke pjesme« autorica razmatra »u kontekstu njihove književne ili neknjiževne sudbine nakon oslobođenja«. A tog se zadatka prihvatila zbog **rascjepa** i **proturječja** »koji nastaju između autora zagledanih u povijesni događaj, revoluciju, i onih zagledanih u svoja poimanja umjetnosti i poezije«. Čudno! Kakvo je to protuslovlje ako jedan autor piše da će se na primjerima partizanskih pjesama »buduća pokoljenja napajati viteškim duhom, žarkim rodoljubljem, i čovječanskim idealima«, a drugi da partizanska pjesma »danas djeluje samo ukoliko je umjetnost«. Protuslovlje bi bilo jedino kad bi autori smatrali da u poeziji NOB-a nema umjetničkih vrijednosti. Nema protuslovlja ni u napadnutoj konstataciji da su neki sadržaji potresni, ali nisu umjetnički oblikovani. Mnogi su pisali o potresnim događajima, a samo su ih neki uspjeli umjetnički oblikovati. To je poznata činjenica! Neshvaćanja su rezultirala i ovakvim konstatacijama: »Folkloristi su nam dovoljno dugo predstavljali usmenu književnu tradiciju kao uškopljenu pa je u takvoj slici 'narod' bio 'fin' i, na izgled, nije pričao i pjevao o stvarima ispod opasaka ili suknje.« I dalje: »Nije krivnja, dakako, bogate i raznovrsne usmene književne tradicije, što su istraživači tražili 'dušu', a 'tijelo' prešutjeli kao vulgarno.« Čudno da autorica ne zna da u antologijskom izboru ne bi bilo mjesta stihovima:

Paveliću, prdni pa zapali,
To su tebi najbolji cigari«

koji su za autoricu »primjerak bespoštednog izrugivanja, isto tako bespoštednog kao i oružana borba«. Kao zaključak nameće se misao D. Rihtman-Auguštin (str. 163) da »neke tvrdnje D. Zečević u članku u ovom zborniku daju čitaocima previše jednostavnu interpretaciju tzv. pučkih književnih tvorovina nastalih u NOB-u i njihovih dosadašnjih tumačenja«.

Slavko Zlatić piše o nastajanju i rastu partizanske poezije, Simo T. Tesla o primjeni slobodarskih stihova naših pjesnika klasika i pjesnika boraca NOR-a, a Ivo Bogner o pjesmama slavonskih boraca čija djela nemaju »danas neku značajnu umjetničku vrijednost jer se njihova djelatnost iscrpila u trenutku neponovljive zbilje na koju su jedino i prije svega željeli utjecati«.

Ante NAZOR

**RAD XVIII. KONGRESA SAVEZA
UDRUŽENJA FOLKLORISTA JUGO-
SLAVIJE, Bovec 1971, glavni urednik
ZMAGA KUMER, Ljubljana 1973,
345 str.**

U zborniku radova 18. kongresa Saveza udruženja folklorista tiskana su 42 referata i saopćenja. Podijeljeni su u dva dijela: prvi dio sadrži četiri priloga o etnografskom prikazu gornjega toka Soče i Beneškoj Sloveniji; drugi dio obuhvaća 38 referata i saopćenja na temu: **Etnografske pojave u dodirima raznorodnih jezičnih grupa**. Dakle, ako izuzmемо uobičajeno informiranje sudionika kongresa o folkloru kraja gdje se kongres održava, što je ovaj put bilo i vrlo kratko, kongres je imao samo jednu temu, što dosad nije bio slučaj. Tako organiziran kongres (s jednom temom i relativno malim brojem saopćenja) omogućio je izmjenu mišljenja i kritička razmatranja u tolikoj mjeri da je knjiga postala sadržajno bogatija za 26 stranica raznih mišljenja, stavova i primjedbi. Ipak u usporedbi s prethodnim zbornikom 17. kongresa ova je knjiga za 246 stranica tanja.

Kako je 18. kongres održan u NR Sloveniji — u Bovcu — prvi dio zbornika (60 stranica) odnosi se na to područje (Branko Marušić informira o geografsko-povijesnom položaju Bovca i okolice; Angelos Baš o materijalnoj kulturi u gornjem toku Soče i Kotlarskom kutu, Milko Matičetov o duhovnoj kulturi u gornjem toku Soče, a Pavle Merku o narodnoj kulturi Beneške Slovenije).

Prilozi o glavnoj temi, Vilfanov **Etnografske pojave u dodirima raznorodnih jezičnih grupa** i Gavazzijev **Pojave i procesi oko kulturnih granica**, govore o »promicanju kulturnih tvorba (tradicija) bilo koje vrste iz jedne manje-više tradicijski ujednačene sredine u drugu od prve različnu«, o kulturnim strujanjima, kontaktima, razmjenama kulturnih dobara i sl. U ostalim saopćenjima govori se: o općim problemima i metodama etnologije i folkloristike limitrofnih etničkih grupa (D. Nedeljković), o problemima etnologije graničnog područja (G. Perusini), o aktualizaciji jezične dijasporice u stranoj jezičnoj okolini — npr. Čeha u Slavoniji i Banatu (I. Heroldova i J. Vařeka), o nekim relevantnim faktorima interetničkih pojava u narodnim pripovijetkama i predanjima — na osnovu proučavanja bosansko-hercegovačkog materijala (V. Palavestra), o jezičnim barijerama u prenošenju narodnih pjesama (Z. Mladenović), o posljedicama utjecaja susjednih jezično različitih naroda na njihovo pjesničko stvaralaštvo (Z. Kumer), o arhitekturnom oblikovanju dodira etničkih skupina (A. Freudenreich), o zajedničkim karakteristikama u narodnom graditeljstvu sjeverozapadne Hrvatske i istočne Slovenije (Z. Simunović), o pojavama aktualizacije u narodnoj muzičkoj tradiciji BiH (C. Rihtman), o slovenskoj narodnoj glazbi u dodiru sa susjednim kulturama (V. Vodusek), o varijantama folklornih melodija na tekstove raznorodnih jezičnih grupa — pokazivači zajedničkih osobina u folklornoj glazbi susjednih etničkih grupa (J. Bezić), o višejezičnim narodnim pjesmama na Kosovu i u Makedoniji (Š. Plana), o običajima i vjеровanjima stanovništva limitrofne zone donjeg Dunava (S. Zečević), o lutki u običajima i vjеровanjima etničkih grupa u Vojvodini (M. Matić-Bošković), o posljedicama dodira i utjecaja triju na-